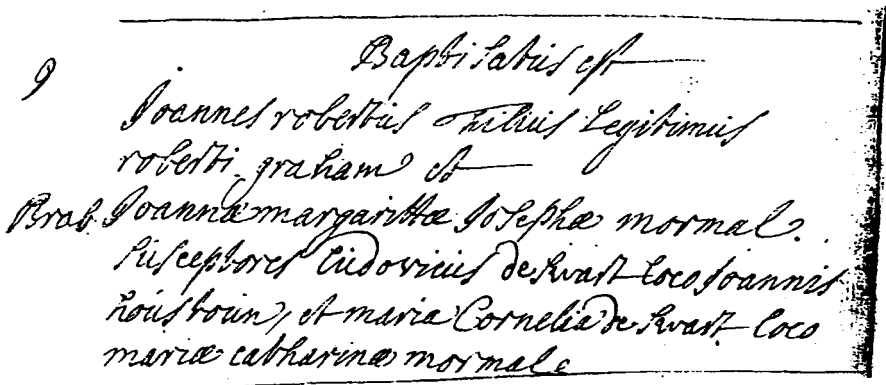

GENTSE REVOLUTIONAIRE FIGUREN - Deel V

JEAN ROBERT GRAHAM

Graham heel juist situeren binnen de revolutionaire beweging is geen sinecure want deze man is, nog meer dan alle anderen, wispelturig en verscheiden van aard. Ontegensprekelijk is hij een aanhanger van de nieuwe ideeën, maar het is geen militant. In zekere mate neemt hij zelfs een afwachtende houding aan, volgt de gebeurtenissen op de voet maar lokt ze zelf niet uit. Hij is voorzichtig maar deinst er niet voor terug ontslag te nemen, niet om zijn afkeuring te laten blijken voor een ideologie die hij ondanks alles deelt, maar achter haar methodes om ze waar te maken kan hij niet altijd staan. Nochtans maakt hij er ten gepasten tijde zelf gebruik van als het regime het nodig heeft. Hij is intelligent, werklustig, heeft geen grote ambities en zal nooit kandidaat zijn voor de Anciens of de Vijfhonderd. Na verantwoordelijke functies vervuld te hebben in de prefectuur van het departement Indre et Loire, stelt hij zich tevreden met een ondergeschikte rol in de prefectuur te Gent.

9
Baptisatus est
Joannes robertus philius legitimus
roberti graham et
Joanna margaritta Josepha mormal.
Susceptores Ludovicus de Kwast loco Joannis
Housboun, et maria Cornelia de Kwast loco
mariae catharinae mormal

Fig. 1. Uittreksel uit de doopregisters van de St.-Katharinakerk van Maastricht :
"Baptisatus est Joannes Robertus philius legitimus Roberti Graham et Joanna
Margaritta Josepha Mormal. Susceptores Ludovicus de Kwast loco Joannis Hous-
boun et Maria Cornelia de Kwast loco Maria Catharina Mormal"

"1748, januari, 9 is gedoopt Jan Robert wettige zoon van Robert Graham en
Johanna Margriet Josepha Mormal. Doopheffers : Lodewijk de Kwast, wonende
alhier, Jan Housboun en Marie Cornelia de Kwast, wonende alhier, Marie Katrien
Mormal"

In de rand staat de vermelding : "Brab : " wat er op wijst dat vader Graham Bra-
bander is. (Burgerlijke stand Maastricht, Nederland).

Graham is geen geboren en getogen Gentenaar, maar het is te Gent dat hij in feite zijn hele leven doorbrengt. Geboren te Maastricht (Net over de Nederlandse grens, n.v.d.r.) wordt hij er op 9 januari 1748 gedoopt in de St.-Katharinakerk (Fig. 1). Hij is de wettelijke zoon van Robert en Jeanne Mormal. Hij is geen burger van de Verenigde Provinciën maar Brabander zoals een randinscriptie op zijn geboorteakte laat blijken. Men weet nagenoeg niets over zijn jeugd, zijn jongelingenjaren en zijn opvoeding. Wanneer vestigt hij zich te Gent? Zeker lang voor de Brabantse Omwenteling. Hij is een gefortuneerd advocaat. Het niet gedateerd document, dat de namen van de meest goeude burgers van het Schelddedepartement bevat (fig. 2) zegt ons dat hij een inkomen had van 25.000 livres.

Men vindt geen spoor van enige actie van zijnentwege gedurende de Brabantse Omwenteling, noch gedurende de eerste Oostenrijkse Restauratie. Wanneer de Fransen na hun overwinning te Jemappes (1792) de benoeming bevelen van zestig voorlopige vertegenwoordigers van de stad Gent bij de Nationale Belgische Conventie, komt hij niet voor op de lijst van Meyer (1), maar, wanneer de voorlopige vertegenwoordigers de lijst van het Magistraat opstellen, benoemen ze Graham tot voorzitter van de Schepenen.

Bij de tweede Franse invasie ontbindt plaatscommandant Dehaye de administratie die tijdens de Oostenrijkse restauratie ingesteld was en richt de "Commission Municipale" op waarin Mulle zetelt, ex-secretaris van "Les Amis de la Liberté et de l'Egalité" (2), Meyer, Van Wambeke (3), Hopsomere (4) en de Caigny (5), allen overtuigde revolutionairen en maakt er Graham voorzitter van. Hij is het, die vergezeld door Meyer, zich in augustus 1794 naar Parijs begeeft om te vragen dat binnen de kortste keren de inlijving van de stad bij Frankrijk zou geproclameerd worden. Was hij teleurgesteld door het onthaal dat hem te beurt viel? Zeker is dat hij enkele dagen na zijn terugkeer te Gent ontslag neemt als voorzitter van "den Municipalen Raad", maar zich uit voorzorg toch een getuigschrift van burgerzin laat afleveren... Hij weigert te zetelen in "l'Administration Centrale et Supérieure de la Belgique" (Hogere Centrale Administratie van België) en op 25 november 1795 wordt hij administrateur van het Schelddedepartement benoemd aan de zijde van Hopsomere, Meyer en van Wambeke, met Du Bosch (6) als commissaris van het "Uitvoerend Directorium". Bouteville schrijft op 25 februari 1796 in een brief over hen - dus ook over Graham - :

"De administrateurs zijn allen Belgen maar goede, zeer goede patriotten, die talent aan wijsheid, kennis en doorzicht knopen en blijk geven van veel zin voor orde, vooral in de financiën" (8)

In een andere brief schrijft hij :

“Ik ken de administratie van de Schelde perfect. Zij is noch meer noch minder oprecht doorweven met de liefde voor het Vaderland, de zucht naar het algemeen welzijn en de versterking van de republikeinse regering.” (9)

Graham had de aandacht van de hogere autoriteiten op zich getrokken door zijn hoge competentie in financiële aangelegenheden in een delicate zaak. Zodoende wordt hij te Dendermonde belast met het innen der belastingen. Wanneer er na Fructidor (10) sprake is van nieuwe administrateurs aan te stellen in het Scheldepartement, wordt zijn naam toch op een lijst van kandidaten geplaatst die aan de goedkeuring van Merlin (11) voorgelegd wordt, ondanks het feit dat hij zijn kandidatuur niet gesteld heeft. Men leest er :

“Graham, eerste voorzitter van de Gemeenteraad bij de intocht der Fransen, teruggetrokken als belastingontvanger te Dendermonde, onderlegd, rechtschapen, actief en patriot, tegen alles bestand maar beslist afgezien hebbend van om het even welke plaats in de administratie of het gerecht.” (12)

Hij keert evenwel in de politiek terug want we vinden hem weer als administrateur van het Scheldepartement op 21 januari 1799 “Le jour de l’anniversaire de la juste punition du dernier roi des Français” (13). Hij neemt deel aan zo’n manifestatie waarbij hij een vlammende rede uitsprekt tegen de priesters (fig. 5). Bij de verkiezingen van het jaar VI (1797) voor de “Vijfhonderd”, oefent hij een zware maar nutteloze druk uit op zijn collega Van Wambeke om hem te bewegen zijn kandidatuur in te trekken, veroorzaakt zijn aanhouding en zijn overbrenging naar Parijs waar hij zou geïnterneerd worden in “Sainte-Pélagie” (14). Van Hulthem bracht hem er bezoek.

Na de staatsgreep van Brumaire, benoemt Bonaparte hem op 14 maart 1800 tot prefect van het departement “Indre et Loire”. Hij wordt in deze functie geïnstalleerd op 14 mei van hetzelfde jaar, maar zal ontslag nemen op 21 januari 1801 als gevolg van wat Honoré de Balzac in één van zijn romans “une ténébreuse affaire” (een duistere zaak) heet. Laat ons hierover zeggen dat Fouché (15) hem het mislukken van een onderzoek met betrekking tot de ontvoering van senator Clément de Ris in de schoenen schuift, die met de hulp van Fouché gespeculeerd had op een nederlaag van Bonaparte in Italië.

Toen hij consul van Frankrijk benoemd werd te Elbing (Oost-Pruisen) (fig. 3) nam hij deze functie niet aan en keerde naar Gent terug waar hij samen met Faipoult (fig. 6) (16) als prefect lid werd van de “Conseil général de la Préfecture” (Algemene Raad van de Prefectuur). Hij overleed te Gent op 12 augustus 1808.

liberté. égalité.

Extrait des Registres

Des Arrêtés du premier Consul de la République.

28 Novembre
1805

Paris, le Sept Frimaire l'an 9 de la
République une et indivisible.

Au nom du Peuple Français.

Bonaparte, premier Consul de la
République, Sur le Rapport du Ministre
des Relations Extérieures, Arrête:

Art. 1er

Le Citoyen Graham, ex-Inspecteur d'Indes et Loires,
est nommé au Commissariat des Relations Commerciales de
la République Française à Elbing.

Art. 2^e

Le Ministre des Relations Extérieures est chargé
de l'exécution du présent Arrête.

Signé: Bonaparte
Par le Premier Consul

Le Secrétaire d'Etat
Signé: François de Maurel

Pour Copie - conforme

Le Ministre des Relations Extérieures

Fig. 3. Arrest van 7 Frimaire jaar IX (28 november 1805) waarbij 1er Consul Bonaparte citoyen Graham aanstelt als "Commissaire des Relations Commerciales" (Consul) te Elbing (Archives Nationales Françaises - Parijs).

Graham is eerder een voorzichtige en doordachte revolutionair dan een impulsieve. Gedurende de Brabantse omwenteling is hij een bescheiden en onbeduidend Vonckist die plaats neemt op de Schepenbanken, maar tijdens de eerste Franse bezetting van de stad zal afgezet worden. Na Fleurus (1792) wordt hij voorzitter van de "Municipalen Raad", t.t.z. eerste magistraat van de stad. Het is in deze functie dat hij de autoriteiten bijstaat bij de ontelbare opeisingen die de stad zouden treffen. Hij gaat akkoord met de revolutionaire principes, maar keurt de gebruikte methodes af, wat hem bij meerdere gelegenheden tot aftreden aanzet. Het is eerder uit een soort geestelijke scrupule dat hij niet deelneemt aan straatkabaal en opstootjes, aan de zitting van de "Club des Amis de la Liberté et de l'Egalité" die op de bijeenkomst in de St.-Baafskathedraal de vereniging van Gent

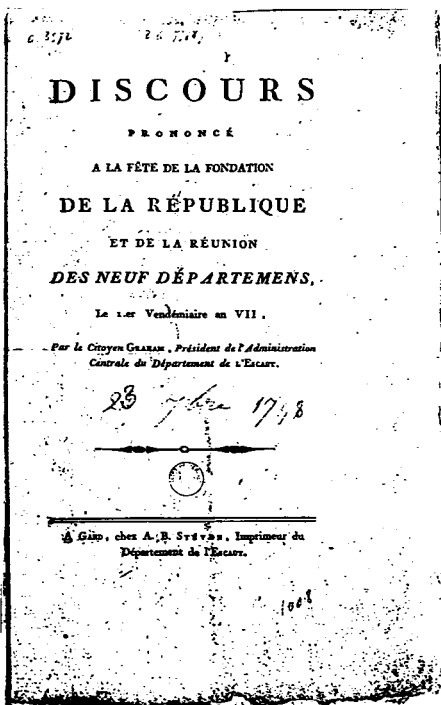

Fig. 4. Redevoering uitgesproken op het feest van de stichting van de Republiek en de vereniging der negen departementen, de 1e Vendémaire van het jaar VII (23 september 1798) door burger GRAHAM, voorzitter van de Centrale Administratie van het Scheldedepartement. (Universiteitsbibliotheek Gent, G 3572).

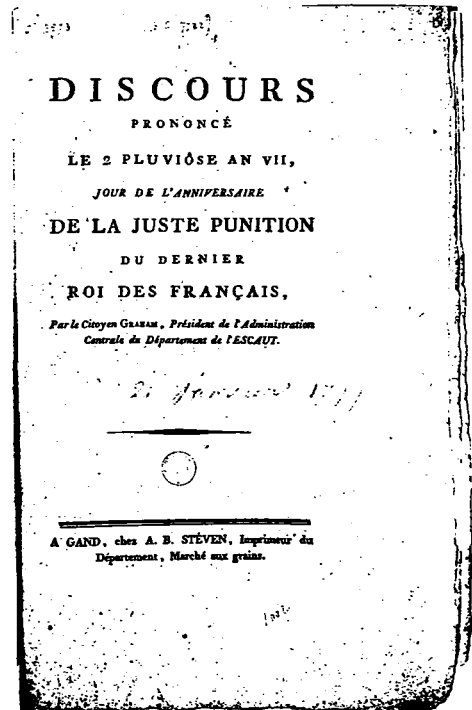

Fig. 5. Redevoering uitgesproken de 2e Pluvisie van het jaar VII (21 januari 1799) verjaardag van de juiste en rechtvaardige bestraffing van de laatste Franse koning, door burger GRAHAM, voorzitter van de Centrale Administratie van het Scheldedepartement. (Universiteitsbibliotheek Gent, G⁷ 3573)

met Frankrijk eisten. Hij zou later een gelijkaardige bijeenkomst vragen, maar dan in alle kalmte en waardigheid.

Binnen de administratie werkt hij loyaal samen met de meest geëngageerde elementen en de autoriteiten achten hem hoog. Op het moment dat hij zijn ambt als advocaat aanvatte, zwoer hij trouw aan het katholiek geloof. Later zal hij trouw zweren aan de republiek en haat aan het koninkdom. Het verbaal geweld van de termen die hij gebruikt in zijn redevoering tegen de priesters verwondert ons enigszins komende uit de mond van dit toch gematigd figuur. In een redevoering op 21 januari 1799 zegt hij : (fig. 5)

“De priesters, die zich al vetgemest hebben op de rug van onze vaders, zullen zich weldra meester maken van het geweten van imbeciele koningen en hen aanzetten tot religieuze moorden en rituele slachtingen waarvan het bloedbad van Vassi, de St.-Bartholomeusnacht en de furie van de Liga de bewijzen zijn en die allen volbracht werden door de zwaarden van deze tyrannen.” (17)

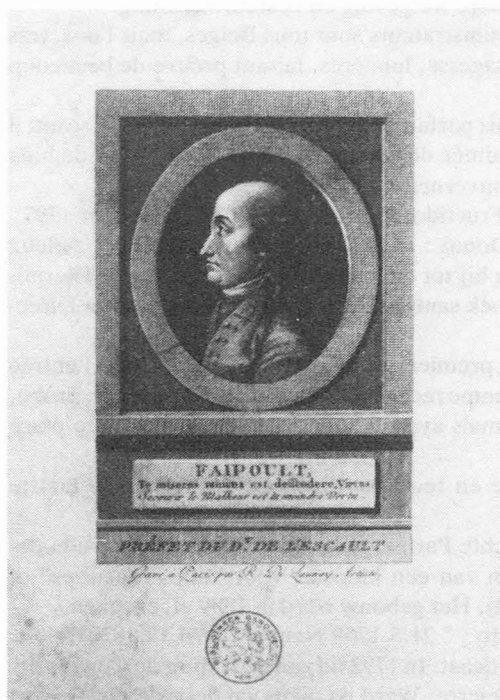

Fig. 6. Guillaume Charles Faipoult, prefect van het Scheldedepartement, samen met Graham lid van de “Conseil Général de la Préfecture”, naar een gravure van de Parijzenaar R. De Launay met onder de cartouche de kernspreuk : “Te Miseras minimum est deffendere Virtus - Secourir le Malheur est la moindre Vertu” : Het Ongeluk bijstaan is de minste der Deugden.

(Universiteitsbibliotheek Gent).

Graham is geen man van de actie, maar de geschikte persoon om zaken ten uitvoer te brengen. Bij hem zijn geen stoutmoedige en ten onpas komende initiatieven te bespeuren. Tweederangsfiguur, nauwgezet administrateur en werker, eerlijk en een zekere mate van vrijheid van spreken en oordelen nemend tegenover zijn superieuren. Hij is een van die overtuigde mannen waarop de leiders kunnen rekenen en die door de stabiliteit en de regelmaat van hun dagelijkse taak het fundament vormen voor de meest solide regimes.

Fernand LELEUX

Vertaling, verklarende nota's
en documenten Eddy LEVIS

NOTEN

- (1) Jacques Guillaume Meyer : zie deel III G.T. 1988 nr. 4 blz. 223.
- (2) Vertaling : “De Vrienden van de Vrijheid en de Gelijkheid”.
- (3) Bernard van Wambeke : Aan dit figuur wordt een artikel gewijd in G.T. nr. 3 van mei 1989 (deel VIII).
- (4) Constant Hopsomere : zie deel II G.T. 1988 nr. 3 blz. 160.
- (5) Maximilien Joseph de Caigny : Aan dit figuur wordt een artikel gewijd in G.T. nr. 2 van maart 1989 (deel VII).
- (6) Renier Georges Dubosch : Aan dit figuur wordt een artikel gewijd in G.T. nr. 4 van juli 1989 (deel IX).
- (7) Lois-Ghislain de Bouteville : Frans politicus ° 28.4.1756 Albert † 7.4.1821 Parijs. Bouteville was na de annexatie van België van 1795-1797 commissaris van het Directoire aldaar. In die functie schakelde hij het land over van de verouderde bestuurlijke toestanden op modernere wetgeving en bestuursinrichting.
- (8) De originele tekst luidt : “Les administrateurs sont tous Belges, mais bons, très bons patriotes, réunissant talent, sagesse, lumières, faisant preuve de beaucoup d'ordre, surtout dans la finance.”
- (9) De originele tekst luidt : “Je connais parfaitement l'administration de l'Escaut; il n'en est pas de plus sincèrement animée de l'amour de la patrie, du désir du bien public et de l'affermissement du gouvernement républicain.”
- (10) Fructidor : De staatsgreep van 18 Fructidor van het jaar V of 4 september 1797.
- (11) Philippe Antoine MERLIN de Douai : Politicus en rechtsgeleerde ° Arleux (Nord) 1754 - † Parijs 1838. Droeg bij tot de val van Robespierre de 9e Thermidor. Later stelde hij het strafwetboek samen. Hij maakte deel uit van het Directoire na 18 Fructidor.
- (12) De originele tekst luidt : “Graham, premier président de la municipalité à l'entrée des Français; retiré à Termonde comme receveur des impositions, instruit, probe, actif et patriote à toute épreuve, mais ayant renoncé décidément à toute place administrative et judiciaire.”
- (13) Vertaling : “De dag van de juiste en rechtvaardige bestraffing van de laatste Franse koning.
- (14) Sainte Pélagie : Voormalige beruchte Parijse gevangenis in de rue du Puits-de-l'Ermite ingericht in de gebouwen van een klooster voor “filles repenties” of meisjes van berouw (i.p.v. plezier!). Het gebouw werd in 1899 afgebroken.
- (15) Joseph Fouché, hertog van Otranto : ° 21.5.1759 Nantes - † 26.12.1820 Triëst. Leraar wis- en natuurkunde en advocaat. In 1792 lid van de Nationale Conventie. Kwam in 1794 in strijd met Robespierre. Werde na diens val door de reactie vervolgd. Tijdens het Directoire bleef hij op de achtergrond. Verzamelde een groot vermogen en complotteerde met Babeuf, maar verried hem aan Barras. In 1799 werd hij benoemd tot minister van politie. Werde in 1802 ontslagen. Werde in 1804 weer minister van Politiezaken. Zijn geheime onderhandelingen met Engeland bezorgden hem in 1810 weer ontslag. Was een zeer berucht en dubieus figuur. De laatste dagen van zijn leven had hij de Oostenrijkse nationaliteit.
- (16) Guillaume Charles Faipoult (1792-1817), genie-officier, Jacobijn, minister van Financiën, gevolmachtigd minister in Italië, prefect van het Scheldedepartement (1800-1808) en van Saône-et-Loire, minister van oorlog van Joseph Bonaparte in Spanje. Het Bijloke museum bezit een portret van hem.

- (17) De originele tekst luidt : “Les prêtres qui s'étaient déjà engraisés à la dépouille de nos pères, s'emparèrent bientôt aussi de la conscience de rois imbéciles et les assassinats religieux et les égorgements sacrés qu'attestent les massacres de Vassi, de la Saint-Barthélémy et les fureurs de la Ligue, furent consommés par l'épée de ces tyrans.”

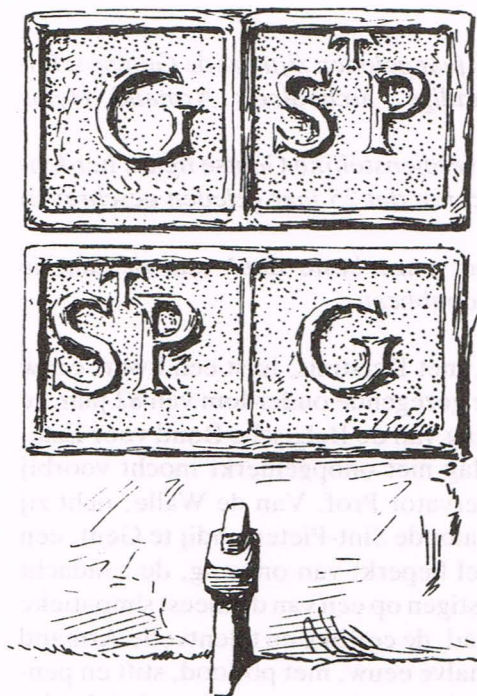
Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent G⁷ 3573; zie fig. 3.

Erratum : In het julinumnummer blz. 224 fig. 1. heeft het zetduiveltje twee maal zijn neus opgestoken. Aandachtige lezers zullen wellicht reeds gemerkt hebben dat het niet “deftige Borgers” maar “sestig Borgers” en niet “het vergoederd Volk” maar “het vergaederd Volk” moest zijn. Waarvoor onze excuses.

E. LEVIS

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 100

Op 28 november 1898 stelde V. De Muynck in de rubriek “Opschriften - Ketelvest - XVIIIe eeuw” in het Frans een fiche op over de

GRENZEN VAN DE GROND- GEBIEDEN VAN GENT EN VAN SINT-PIETERS

Men bemerkt op de Ketelvest twee natuurstenen met oneffen achtergrond, 0,55 x 0,29 m. groot, op een 40-tal centimeter boven de grond ingebouwd, de ene in de muur van het Sint-Barbaracollege, de andere in de gevel van de huizen die de nummers 35 en 37 dragen.

Deze 2 stenen die hiernaast afgebeeld zijn, staan niet recht over elkaar. De schuine lijn die men kan trekken tussen hun respectievelijke middens stemt overeen met de richting van de grens van de gewezen territoria van Gent en van Sint-Pieters.